

HET GROOTE TAFEREEL DER DWAASHEID

Op vrijwel elke veiling van oude waardepapieren worden fraaie kopergravures uit dit boek ter tafel gebracht.

Op de laatste veiling van de familie Tschöpe werd zelfs een compleet boek geveild. Opbrengst DM 5500 + DM 943 kosten. Het Groote Tafereel der Dwaasheid stelt ons voor vele raadsels. De samenstellers van dit unieke boek zijn vrijwel anoniem. Het jaar van uitgifte wordt gesteld op 1720, doch ook dit is nooit met zekerheid vastgesteld. Bovendien is het moeilijk om te spreken over een compleet boek, omdat bijna alle uitgaven die bekend zijn verschillen in samenstelling van tekst en aantallen platen.

Doch om het verband tussen dit boek en het verzamelen van oude verlopen aandelen en obligaties duidelijk te maken, willen we in korte trekken ingaan op de historische achtergrond die, voor de samenstellers en graveurs van dit boek, aanleiding was tot deze satirische uitgave.

Het jaar 1720 was in economisch opzicht een rampjaar en de speculatiezucht was over heel Noordwest Europa verspreid. Deze gewaagde speculaties hadden zich voordien reeds meerdere malen voorgedaan, bijvoorbeeld met de vermaarde, nog steeds spreekwoordelijke Tulpenhandel, die in het Groote Tafereel dan ook nog eens met nadruk als een vermaning wordt aangevoerd.

Deze goklust had plaats in alle lagen van de bevolking, vorsten, ministers, lieden die van de geldhandel een beroep hadden gemaakt, doch ook de gewone burgers maakten hun bezittingen te gelde, desnoods bij de bank van lening om ook mee te kunnen profiteren van de beloofde gouden bergen achter de horizon.

Het werd een massale speculatie en hausse, die een massapsychose zonder weerga werd.

De oorsprong vond plaats in Londen. De schatkist was leeg en men zag slechts met de grootste inspanning kans om met een voor die tijd redelijke rente van 4 % staatsleningen geplaatst te krijgen. In het jaar 1711 werd de South Sea Company gesticht. De opzet van deze vennootschap was de levering van slaven aan de planters in Latijns Amerika, een doelstelling waar toen niemand van de ondernemers moeite mee had. Slavenhandel rook naar geld en geld stonk niet.

De toenmalige beleggers zagen meer brood in de aandelen South Sea Company dan in de staatsfondsen. Het gevolg hiervan was, dat de South Sea Company de leningen van de staat

overnam tot volle tevredenheid van de regering.

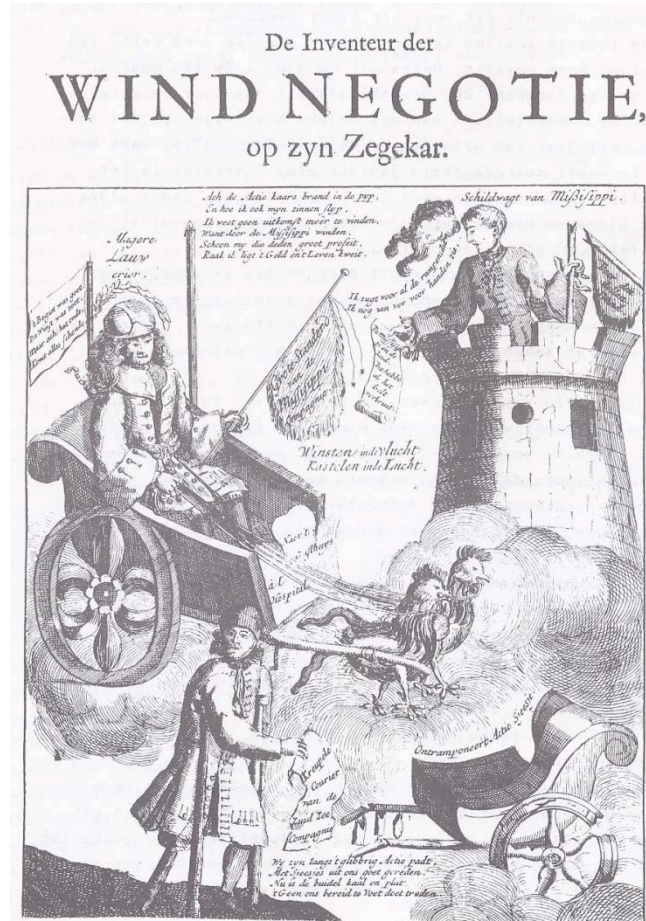
Er zou nooit een financieel debacle hebben plaats gehad als de vennootschap een matig rendement op haar transacties was blijven maken en gewoon de coupons van de obligaties was blijven verzilveren.

Doch het grote publiek las de verslagen en de aankondigingen van de vennootschap gretig en maakte zich voorstellingen van de ongekend hoge winsten. Tengevolge hiervan stegen de koersen buiten elke verhouding, tot $\pm 2000\%$.

Het gevolg hiervan was dat er zelfs zoveel kapitaal werd losgemaakt dat er geen toepassing voor was. Doch nieuwe ondernemers zorgden ervoor dat er maatschappijen werden opgericht met de meest uiteenlopende doelstellingen zoals b.v. de toepassing van het Perpetuum Mobile.

Ze hadden echter allen een gemeenschappelijke eigenschap, namelijk de prospectus beloofde de kopers zonder enige inspanning een fortuin.

En het publiek kocht, vanaf matroos tot Prins van Wales. De zeldzame waarschuwingen werden overstemd en genegerd. Ook in Frankrijk had men problemen met de inhoud van de schatkist. Daar verscheen als reddende engel de geniale Schot, John Law,

aan het hof.

Een van zijn eerste daden was het stichten van een circulatiebank, de Banque Nationale.

Vervolgens kreeg hij een tweede geniale gedachte, die echter minder goed uitpakte. Hij richtte de Compagnie de Mississippi op om het Franse gebied Louisiana tot exploitatie te brengen. John Law was een publiciteitswonder en een eerste klas verkoper. Hij wist enorme sommen geld los te maken en de beleggers stonden in de Rue Quincampoix, de Parijse beursstraat, in de rij om hun geld kwijt te raken. Betrekkelijk kort voordat het rampjaar 1720 aanbrak de aandelen Compagnie de Mississippi meer dan vijfendertig maal zoveel.

In Frankrijk, Engeland maar evengoed in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en elders tierde de hysterie welig. Ook nu werden weer tal van duistere maatschappijtjes opgericht. De kopers van de stukken waren vaak uit de eigen branche, onroerend goed, koloniale waren of wat ook, gevluucht en hadden in hun haast om de boot naar het beloofde land niet te missen, slordig geliquideerd of ze hadden op prolongatie gekocht in een geweldig stijgende markt die niet kapot te krijgen was.

Duizenden mensen raakten aan de bedelstaf, toen de zaak onvermijdelijk in elkaar stortte.

Het gebeurde heel snel, een kleine Engelse maatschappij kon haar verplichtingen niet meer nakomen en met een massale kreet van afschuw merkte de menigte dat het allemaal niets om het lijf had. De koersen stonden in geen verhouding tot de werkelijkheid, zeepbellen (de Hubbles) spatten uit elkaar en weer stonden de beleggers in rijen voor de deuren van de banken, doch dit keer om de aandelen te verkopen. Allen trachtten door de nooduitgangen te ontsnappen doch gelijk bij een brand in een theater had het hier ook rampzalige gevolgen. Op zichzelf hebben we hier te maken met een normale werkingswijze van de markt.

Bij hoge waardering stijgen de prijzen, dit trekt weer kopers en lokt verdere vraag uit.

De koers-winstverhouding staat niet meer in een redelijke verhouding omdat het gevoel achter de vraag de rede verduistert. Dan treedt de reactie in waardoor de prijzen kunnen zakken tot het niveau van onderwaardering.

Hoewel het jaar 1720 evenwel proportioneel uitzonderlijk was, is het in de economische geschiedenis toch een meer voorkomend verschijnsel, denken we alleen maar aan de Tulpenhandel of aan de krach van Wall Street.

Ook de anonieme schrijvers en graveurs van het Groote Tafereel der Dwaasheid hebben onder andere door hun verwijzing naar de Tulpenhandel aangegeven dat een dergelijke crisis niet op zich zelf staat, maar van alle tijde is en zich opnieuw kan voordoen.

Bovendien hebben zij in hun satirische beschrijving van deze ramp getoond dat het de menselijke eigenschappen zijn die deze gang van zaken in werking brengen, namelijk de hebzucht, de domheid,

de lichtgelovigheid en de kuddegeest.

Dit unieke Grootte Tafereel der Dwaasheid is een meesterwerk omdat geen andere grote crisis een dusdanige beschrijving in woord en beeld heeft gekregen.

Het blijft na ruim twee en een halve eeuw een werk dat ons leert de bewegingen op de effectenmarkt met een koel oog gade te slaan.

Uit verslag over een rampzalige periode in onze financiële en economische geschiedenis heeft zeer vele raakpunten met de verzamelhobby van oude waardepapieren, want ook die zijn stille getuigen van een groots en avontuurlijk verleden.

Indien U meer interessante bijzonderheden wilt weten over het Grootte Tafereel der Dwaasheid, kunt U de "Economic-Bibliographical Study" van Professor Arthur H. Cole opvragen bij de Harvard Graduate School of Business Administration Boston, Massachusetts.

Uit: V.V.O.F. Mededelingenblad Vijfde jaargang nr. 4 december 1983, p. 7-12.